

Tidiga insatser för asylsökande

Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag
20 enligt regleringsbrevet för 2020

Länsstyrelsen
Kalmar län

Innehållsförteckning

Tidiga insatser för asylsökande	1
Inledning.....	1
Förutsättningar för att tillgodose behovet av insatser under asyltiden	2
Förutsättningar att tillgodose behov på kort sikt	2
Förutsättningar att tillgodose behov på lång sikt.....	4
Samarbete mellan aktörer på regional nivå	5
Regional samverkan	5
Samarbete kring information om tidiga insatser	6
Samverkan kring hantering av ersättningar för resor och mobildata.....	6
Förberedande arbete inför utlysning av medel	7
Information om statsbidrag för tidiga insatser.....	7
Regionala behovsanalyser och prioriteringar	7
Främja jämställdhetsperspektiv i insatser.....	8
Resultat avslutade, sökta och beviljade insatser 2020.....	8
Avslutade insatser under 2020	8
Insatser som beviljats medel 2020.....	10
Länsstyrelsernas bedömning avseende insatser beviljade under 2020	12
Framgångsfaktorer och utvecklingsområden	12
Identifierade framgångsfaktorer	12
Identifierade utvecklingsområden	13
Samlad bedömning av länsstyrelsernas insatser och resultat	13
Avslutande kommentarer	15
Bilagor	16

Inledning

Länsstyrelserna har regeringens uppdrag att samordna tidiga insatser för asylsökande (TIA) i hela landet. Med tidiga insatser avses verksamhet riktade till vuxna asylsökande eller till personer som har uppehållstillstånd men bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på anvisning om kommunplacering. Syftet med insatserna är att motverka passivisering under asyltiden, underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd.

Enligt förordning (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare ska länsstyrelsen verka för en jämn fördelning av likartade insatser i hela landet med utgångspunkt i regionala och lokala förutsättningar, att tillgången på insatser för asylsökande motsvarar det behov som finns i länet och att målgruppen har möjlighet att delta, samt att kvinnor och män kan delta i insatser på lika villkor och i samma utsträckning.

Länsstyrelserna kan, i enlighet med förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl., lämna bidrag till verksamhet för vuxna asylsökande och personer med uppehållstillstånd på anläggningsboende. Under 2020 förfogade länsstyrelserna över 67,4 miljoner kronor att fördela för ändamålet. Medlen kunde sökas av och beviljas till ideella föreningar, kommuner eller kommunalförbund. Bidrag fick lämnas för verksamhet som är riktad till målgruppen för tidiga insatser, och där syftet med verksamheten är att främja kunskaper i svenska, kunskaper om det svenska samhället och arbetsmarknaden eller hälsa.

Redovisningen av uppdrag 20 i regleringsbrev för budgetåret 2020 samordnas av Länsstyrelsen i Kalmar län som ska lämna en samlad rapport för samtliga länsstyrelser, med bilagda rapporter från respektive länsstyrelse. Enligt regleringsbrevet ska redovisningen innehålla en bedömning av vilka förutsättningar som finns i länen att på kort och lång sikt tillgodose behovet av tidiga insatser för kvinnor och män samt framgångsfaktorer och utvecklingsområden. Redovisningen regleras även i förordning 2016:1363 (5 §) där det anges att länsstyrelsen ska på regional och kommunal nivå följa upp organisering och genomförande av insatser, samt i förordning 2016:1364 (15 §) där det anges att länsstyrelsen ska lämna en redogörelse för vad det utbetalade statsbidraget har använts till och en bedömning av i vilken mån syftet med stödet har uppnåtts.

Denna rapport innehåller en samlad redovisning av uppdrag 20 i länsstyrelsernas regleringsbrev för 2020. Redovisningen bygger på 21 länsrapporter från länsstyrelserna, vilka utgör bilagor till huvudrapporten. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet) senast den 1 mars 2021.

Förutsättningar för att tillgodose behovet av insatser under asyltiden

Förutsättningar att tillgodose behov på kort sikt

God kapacitet i länen trots utmaningar

Sedan 2017 har länsstyrelserna arbetat aktivt med att bygga upp en kapacitet i länen för tidiga insatser för asylsökande utifrån regionala förutsättningar och behov. Genom en fördjupad dialog och samarbete med civilsamhället och regionalt och lokalt nätverksbygge med kommuner och idéburna organisationer finns det idag en god kapacitet för att möta behovet av tidiga insatser i länen. Trots utmaningar för verksamheten till följd av boendeavvecklingar och pågående pandemi har omställningar hanterats med stor flexibilitet och proaktivt arbete. Vilket möjliggjorts genom att länsstyrelserna byggt upp etablerade strukturer för samverkan och dialog mellan myndigheter och anordnare av verksamheten, samt genom ett aktivt och lyhört civilsamhälle. Detta har bidragit till goda förutsättningar för att på kort sikt tillgodose behovet av insatser i länen genom att verksamheten snabbt kunnat ställas om när behoven och förutsättningarna förändrats.

Som särskilda utmaningar under året kan nämnas att antalet asylsökande minskat drastiskt i flera län och att det är stora skillnader mellan länen avseende behov av insatser. Dessutom befinner sig ca 70 procent av alla inskrivna i mottagningssystemet i en överprövnings- eller återvändandefas. Verksamhetsåret har även präglats av anpassningar till gällande rekommendationer och restriktioner för att minska smittspridning av covid-19, vilket inneburit en stor utmaning för både deltagare och anordnare av verksamheten.

Geografisk spridning av och tillgång till insatser

Länsstyrelserna följer noga Migrationsverkets statistik över hur antalet inskrivna i mottagningssystemet fördelar sig mellan kommuner och orter i länen och verkar för att det ska finnas god tillgång till insatser på de platser där behovet är som störst. Under året har länsstyrelserna utvecklat ett GIS kartverktyg som uppdateras månadsvis med aktuell statistik från Migrationsverket och där länsstyrelserna även har möjlighet att lägga in koordinater för insatser som då blir synliga i kartbilden. Syftet med kartverktyget är att underlätta geografisk spridning och matchning utifrån behov av insatser. Kartverktyget samordnas av Länsstyrelsen i Kalmar län.

En målsättning för länsstyrelserna har varit att arbeta utifrån närhetsprincipen det vill säga att insatser i möjligaste mån ska kunna erbjudas lokalt i anslutning till där asylsökande bor. Denna målsättning har blivit än mer angelägen sedan Migrationsverket från årsskiftet införde en ny instruktion för hantering av reseersättningar som innebär att rätten till ersättningar för resor till insatser begränsas till att endast omfatta asylsökande med ett öppet grundärende. Sökande med ett första avslag på asylansökan men som överklagat beslutet har till exempel inte längre rätt till reseersättning. För dessa personer som utgör en stor majoritet av målgruppen för TIA är det av särskild vikt att insatser finns tillgängliga lokalt.

Västra Götaland är det län i landet som har högst andel vuxna asylsökande i överklagandeprocess (ca 80 procent) och där flertalet bor i eget boende utspridda i länets samtliga 49 kommuner. Om tillgången till insatser är bristfällig i boendekommunen är möjligheten för dessa personer att kunna delta i insatser på annan ort än i boendekommunen således högst begränsad. Västernorrland tillhör de län med övervägande majoritet av asylsökande i anläggningsboende. Här har aktörer med tiden allt mer lokaliserat sina aktiviteter och insatser till dessa boendens närhet vilket säkerställer att tillgången till insatser är god även för de personer som väntar på överprövningsbeslut. I Jämtland, Värmland och Dalarna har Migrationsverket avvecklat all verksamhet vilket drastiskt minskat antalet

asylsökande. I dessa län innebär det särskilda utmaningar att säkerställa tillgången till insatser på de orter där det bor ett fåtal asylsökande i eget boende.

Ett annat exempel är i Kalmar län där länets största asylboende i Hultsfred avvecklades under våren. Avvecklingen skedde skyndsamt och asylsökande flyttades till andra delar av länet under sommaren. Genom att arbeta med närhetsprincipen har insatser kunnat riktas om genom att anordnare har varit mobila och flexibla när ett behov av insatser uppkommit på en annan ort än vad som planerats. En sådan flexibilitet förutsätter en regional organisering av verksamheten med mobil kapacitet och en nära dialog mellan länsstyrelsen, Migrationsverket och anordnare inom folkbildning och övrigt civilt samhälle.

Trots dessa utmaningar rapporterar länsstyrelserna överlag att spridningen av och tillgången till insatser är ändamålsenlig och motsvarar behoven i länen.

Omställningar med hänsyn till Coronapandemin

Verksamheten har under året präglats av omställningar utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer med anledning av pandemin. Förutsättningarna för att bedriva verksamheten har drastiskt ändrats på grund av pandemin och behovet av stöd i att ställa om, göra riskbedömningar samt utveckla digital verksamhet har varit stort. Länsstyrelserna har haft en löpande dialog med verksamheterna kring möjligheter till anpassningar och omställningar till nya arbets sätt i enlighet med gällande restriktioner för att minska smittspridning i samhället. De regionala rapporterna visar att länsstyrelserna har varit lyhörda och flexibla i godkännandet av nödvändiga omställningar samt hjälpt till att utveckla samarbeten mellan aktörer för att möjliggöra anpassningar.

Pandemin har medfört ytterligare svårigheter både i att bibehålla deltagare i verksamheten och att rekrytera nya deltagare, till exempel rapporterar några länsstyrelser att deltagare känt en oro för att mötas i grupp trots anpassningar i enlighet med gällande rekommendationer. Rekrytering av deltagare har sedan tidigare varit en utmaning och har blivit ännu svårare under pandemin. Pandemin har även inneburit svårigheter för vissa verksamheter att rekrytera volontärer. Andra exempel på konsekvenser som pandemin medfört är att mötesplatser tvingats stänga och projekt i perioder tvingats pausa verksamheten. Länsstyrelserna har i dessa fall haft dialog med verksamheterna och godkänt förändringar i projekt- och tidsplaner.

Samtidigt rapporterar länsstyrelserna att organisering och genomförande trots pandemin fungerat över förväntan. Det har funnits en flexibilitet hos anordnarna i att ställa om och samarbetet mellan anordnare har varit ett viktigt stöd när fler och fler ställt om till digital verksamhet. Tekniska och digitala satsningar gjordes i ett tidigt pandemiskede och erfarenheter och kunskap om digitala verktyg har delats mellan anordnare genom etablerade nätverk i länen. Insatser för målgruppen har skett genom digitala kanaler som till exempel appen WhatsApp, Youtube, Zoom, Facebook och andra sociala medier. Anordnarna har överlag klarat av omställningen bra genom att förlägga aktiviteter utomhus, i mindre grupper eller digitalt.

För att underlätta deltagande på distans fattade Migrationsverket under hösten ett tillfälligt beslut om möjlighet att betala ut ersättning för mobildata till asylsökande som deltar i digital verksamhet. Ersättningsförfarandet följer samma rutin som för reseersättning och gäller endast den del av målgruppen med öppet grundärende. Beslutet gäller till och med 31 mars 2021.

Trots rådande pandemi bedömer länsstyrelserna att förutsättningarna för att tillgodose behovet av insatser för målgruppen är goda genom att anordnarna visat prov på ett flexibelt och effektivt omställningsarbete i tät dialog med länsstyrelserna. Som framgångsfaktor kan nämnas att det finns ett stort engagemang inom civilt samhället för att möta asylsökandes

behov och att det fleråriga arbetet med tidiga insatser bidragit till att det finns en god kapacitet i verksamheten genom etablerade nätverk, samarbeten och strukturer för organisering och genomförande samt finansiellt stöd.

Deltagande i insatser

Länsstyrelserna rapporterar ett minskat deltagande i insatserna under andra halvåret av 2020 till följd av pandemin och de begränsningar som finns i möjligheten till ersättningar för resor och mobildata. Några länsstyrelser rapporterar att andelen kvinnor som deltar i insatserna har ökat, speciellt utifrån de nya förutsättningar som digitala verktyg och deltagande från hemmiljö innebär. Samtidigt lyfter andra länsstyrelser de digitala verktygen som ett hinder för den del av målgruppen som inte har skriv- och läskunskaper och som inte har viss förkunskap i användandet av de digitala verktygen. Även för de som är trångbodda eller för kvinnor som deltar i aktiviteter hemifrån och som har barn hemma innebär digitaliseringen begränsade möjligheter att kunna delta i verksamheten.

Det kan således konstateras att deltagande i digital verksamhet passar vissa delar av målgruppen medan det försvårar deltagande för andra. En möjlig konsekvens av digitaliseringen under pandemin är att digital verksamhet även efter pandemin kommer att fortsätta som ett komplement till fysiska träffar, vilket kan medföra att fler ges möjlighet att delta i verksamheten utifrån sina behov och förutsättningar.

Pandemins isolerande effekter har dock medfört en särskild utsatthet för personer inom målgruppen med olika former av ohälsa vilket ökar behoven för dessa grupper att finna gemenskap till exempel genom kontakt med föreningar, att söka vård och få psykosocialt stöd.

Förutsättningar att tillgodose behov på lång sikt

Länsstyrelsernas fleråriga arbete med tidiga insatser för asylsökande har stärkt kapaciteten i verksamheten vilket bidragit till goda förutsättningar att tillgodose behovet av insatser för asylsökande på lång sikt. Det finns ett fortsatt starkt engagemang inom civilsamhället för att bedriva dessa insatser, medan kommunernas engagemang minskat ytterligare till följd av att målgruppen minskat. Ett minskat mottagande och fortsatt avveckling av Migrationsverkets verksamhet i länen kan dock ha en långsiktigt negativ effekt på det generella intresset för aktörer att arbeta med tidiga insatser, vilket kan medföra en minskad kapacitet i verksamheten.

Långsiktigt arbete för hållbara strukturer

För att på lång sikt tillgodose behovet av insatser i länen har länsstyrelserna på olika sätt kopplat samordningen av tidiga insatser för asylsökande till långsiktigt hållbara samverkansstrukturer som finns i länen. Det kan till exempel vara genom koppling till integrationsråd, regionala överenskommelser/strategier, regionala samverkansforum för social hållbarhet, Agenda 2030 eller regionala partnerskap kring nyanländas etablering. Syftet är att uppnå ett helhetsperspektiv där samordning sker med länsstyrelsernas övriga integrationsuppdrag för en mer sammanhållen etableringskedja som främjar asylsökandes och nyanländas etablering.

Samordning av statsbidragen för ett sammanhållet arbete

Flera länsstyrelser framhåller vikten av samordning mellan de olika statsbidragen inom integrationsuppdraget, dels med anledning av att definierade målgrupper för statsbidragen

minskar, dels för att kunna utforma och finansiera insatser med hänsyn till mottagnings- och etableringssystemet som helhet.

Ett väl definierat arbete pågår i Kronoberg med att skapa en sammanhållen struktur för samhällsinformation för asylsökande och samhällsorientering för nyanlända i samverkan mellan kommuner och civilsamhället. Metodutvecklingen sker inom ramen för insats beviljad med §37-medel och pilotverksamhet för att testa metoden för asylsökande sker i insatser beviljade med TIA-medel.

Ett annat exempel är samverkansprojektet ”Trappan” i Dalarna med Ludvika kommun som projektägare. Med stöd av TIA-statsbidrag och § 37-medel utvecklas ett sammanhållet etableringsfrämjande arbete utifrån ett kedjetänk som länkar samman insatser under asyltiden med samhällsorienteringen för nyanlända i etableringen.

Länsstyrelserna bedömer att det framöver är av stor betydelse att det finns ett samspel mellan de olika statsbidragen och hur insatser med olika finansiering som verkar inom integrationsområdet samverkar. Det är fortsatt viktigt att det finns en dialog mellan idéburen sektor och offentliga aktörer om hur behoven ser ut och hur aktörerna bäst kan samverka och samspela för att uppnå störst nytta för målgrupperna.

Samarbete mellan aktörer på regional nivå

Regional samverkan

Länsstyrelserna har under året arbetat strategiskt för att främja regional samverkan mellan kommuner, civilsamhället, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer inom ramen för uppdraget. I samtliga län finns olika former av regional samverkan kring TIA som samordnas av länsstyrelserna. Strukturerade former för samverkan kan till exempel ske genom länsamordningsgrupper, regionala samråd eller nätverksgrupper med syfte att samordna uppdrag och insatser så att aktörerna tillsammans kan medverka till att anpassa och underlätta tillgången till insatser för målgruppen utifrån definierade behov. Det kan bland annat handla om att ta fram gemensamma lägesbilder, identifiera behov av reseersättningar och ta fram gemensamma strategier för hur målgruppen bäst kan informeras om aktiviteter inom TIA.

Länsstyrelserna redovisar överlag att den regionala samverkan fungerar bra i länen, även om en minskad statlig närvaro till följd av Migrationsverkets verksamhetsavvecklingar i vissa län delvis försvårar arbetet. Även Arbetsförmedlingens omstrukturering har inneburit en otydlighet kring Arbetsförmedlingens roll i den regionala samverkan. I län som till exempel Värmland och Jämtland, där Migrationsverket avvecklat all verksamhet och Arbetsförmedlingen drastiskt minskat verksamheten, uppger länsstyrelserna att samverkan mellan de berörda myndigheterna har försämrats. Detta har medfört ett större arbete för länsstyrelsen och andra aktörer med att till exempel nå målgruppen med information om insatser. Det framgår även att kommunernas intresse för att delta i samverkan kring TIA minskat ytterligare i takt med att målgruppen minskat i dessa län, samtidigt som länsstyrelserna bedömer kommunernas infrastruktur som högst väsentlig för att ge långsiktig stabilitet åt arbetet med asylsökande och nyanlända i länet.

Det är fortsatt en utmaning för en del länsstyrelser att få till en kontinuerlig dialog om insatser för asylsökande med folkbildningsaktörer i länen. Utifrån uppgifter från Folkbildningsrådets lägesrapporter över pågående folkbildningsinsatser i län och kommuner har länsstyrelserna fortsatt med att kartlägga aktuell status över folkbildningsinsatser för asylsökande avseende Svenska från dag 1 och Vardagssvenska. Länsstyrelserna har även verkat för att etablera kontakt och samarbete med studieförbund och folkhögskolor i länen och strukturer för samverkan och dialog har etablerats i varierad grad. Den nationella

arbetsgruppen för Tidiga insatser genomförde i april ett digitalt dialogmöte med de tio studieförbunden kring den vägledning för regional samverkan kring TIA-systemet som arbetsgruppen tagit fram som stöd för samverkan mellan berörda myndigheter och folkbildningsaktörer på regional nivå. Vid mötet framgick att det fanns en god samsyn kring behovet av regional samverkan men att en del arbete återstår för att samverkan ska bli mer effektiv.

Samarbete kring information om tidiga insatser

Webbplatsen Informationsverige.se är en central plattform för information till asylsökande nyanlända, och ensamkommande barn. Under året har en ny aktivitetskalender lanserats på webbplatsen under namnet Aktiviteter i Sverige. En ny funktion är att anordnare själva kan söka användarbehörighet till kalendern och publicera och administrera sina aktiviteter, vilket varit välkommet hos anordnarna. Länsstyrelserna har under hösten 2020 marknadsfört Aktiviteter i Sverige till aktörer i länen men en del arbete återstår för att få upp användandegraden hos aktörerna för att på så sätt öka utbudet av sökbara aktiviteter. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har genomfört ett utbildningstillfälle för Migrationsverkets personal om Aktiviteter i Sverige för att de i sin tur ska kunna sprida informationen vidare till asylsökande.

I övrigt har länsstyrelserna lämnat information om insatser till Migrationsverket i form av broschyrer, aktivitetslistor, informationsblad med mera som lagts in i välkomstmappar och i Migrationsverkets receptioner. I början av året gjorde Länsstyrelsen Stockholm en särskild överenskommelse med Migrationsverket regionalt vilket gjorde det möjligt för organisationer med TIA-verksamhet att informera asylsökande på plats i Migrationsverkets reception. Denna möjlighet stängdes dock ned i samband med restriktioner till följd av pandemin och har inte kunnat återrealiseras. För att pröva en annan informationskanal tog Länsstyrelsen Stockholm kontakt med Region Stockholm och de vårdcentraler som genomför hälsosamtal med nyinskrivna asylsökande med syfte att låta sjuksköterskor informera om tillgängliga aktiviteter för asylsökande med behov och intresse av hälsofrämjande verksamheter. Detta är ett arbete som kommer att fortsätta även under 2021.

Möjligheten att nå ut med information om tidiga insatser till asylsökande, i synnerhet till de som bor i eget boende, har varit relativt begränsad till följd av pandemin. Informationen kommer oftast asylsökande till del genom informella kanaler som att deltagare tipsar varandra och att anordnare informerar deltagare om varandras verksamheter samt spridning via sociala medier.

Samverkan kring hantering av ersättningar för resor och mobildata

För att underlätta asylsökandes möjligheter att delta i tidiga insatser kan Migrationsverket betala ut ersättningar för resekostnader i samband med deltagande i aktiviteter. Länsstyrelserna och Migrationsverket samverkar kring beslut om mellan vilka kommuner ersättningar för resor kan beviljas. Besluten baseras bland annat på målgruppens storlek, utbud av insatser och pendlingsmöjligheter med kollektivtrafik. I början av året beslutade Migrationsverket att begränsa reseersättningen till att endast omfatta asylsökande med öppet grundärende. Beslutet motiverades med att en alltför generös tillämpning av reseersättningar skickar dubbla signaler till asylsökande som fått avslag på sin asylansökan. Länsstyrelserna ser dock risker med beslutet, då målgruppen som inte har rätt till reseersättning och bor på mindre orter där underlaget för att bedriva aktiviteter är för litet, inte har lika möjligheter att delta i aktiviteter trots behov av sysselsättning. Utfallet av beslutet har dock varit svårt att följa upp då behovet av reseersättningar minskat påtagligt till följd av pandemin, då flertalet verksamheter ställde om till helt eller delvis digital verksamhet under senare delen av våren.

I höstas fattade Migrationsverket ett tillfälligt beslut om möjligheten att betala ut ersättningar för mobildata till asylsökande som deltar i digital verksamhet. Denna ersättning följer samma avgränsningar och rutiner som för reseersättningar. Länsstyrelserna ser positivt på beslutet men lyfter samtidigt behovet av att fler borde ges möjlighet att ta del av ersättningen för att kunna delta i digital verksamhet under pandemin. Genom att utöka målgruppen för ersättningen till att omfatta hela målgruppen för TIA ökar möjligheten även för personer i överprövningsfas att kunna delta i insatser. De huvudsakliga skälen för detta är följande: Under pandemin ökar isoleringen, vilket har negativa konsekvenser inte minst för den psykiska hälsan. Genom att möjliggöra för personer med utvisningsbeslut att delta digitalt i TIA kan de negativa konsekvenserna av isoleringen minskas. TIA-insatserna är en viktig källa till information om samhället för de asylsökande. Under 2021 har särskilda medel avsatts för att fokusera på samhällsinformation inom TIA. Under rådande pandemi är det av särskild vikt att asylsökande, oavsett ärendestatus, har tillgång till samhällsinformation. Även Jämlikhetskommissionen gör bedömningen i betänkande (SOU 2020:46) att kunskaper om det svenska samhället är en viktig förutsättning för att få en bra tillvaro i Sverige och att samhällsorientering därmed är väl använd tid under asyltiden oavsett utfall av ansökan om asyl. Länsstyrelserna för en dialog med Migrationsverket om en revidering av föreliggande beslut genom den nationella arbetsgruppen för tidiga insatser.

Förberedande arbete inför utlysning av medel

Information om statsbidrag för tidiga insatser

Informationen om statsbidraget har i flera fall samordnats med informationsspridningen om länsstyrelsernas andra utvecklingsmedel för integration, så kallade § 37- och § 37a-medel. Under utlysnings- och informationsträffar har länsstyrelserna informerat om syftet med statsbidraget, målgruppen för insatserna, vem som kan söka, hur ansökningsprocessen går till samt vad man kan få för stöd hos länsstyrelsen. Länsstyrelserna har även informerat om regional lägesbild och hur behoven av insatser ser ut i länen. Det har också genomförts workshops för att utbyta erfarenheter och utveckla projektidéer. I många fall bjuds både organisationer inom civilsamhället och kommuner in till träffarna för att uppmuntra till samverkan tidigt under processen.

Samtliga länsstyrelser informerar om statsbidraget via sina regionala webbsidor och genom utskick av information och material till organisationer, kommuner och andra relevanta aktörer. Andra sätt att sprida information om medlen är:

- sociala medier och nyhetsbrev,
- etablerade regionala eller kommunala nätverk för idéburen sektor,
- dialogmöten och kommunbesök.

Under 2020 genomförde länsstyrelserna endast en utlysning av TIA-medel med anledning av minskade medel jämfört med tidigare år. Endast Länsstyrelsen Stockholm genomförde två utlysningar under året, en mindre utlysning under våren och en större under hösten.

Regionala behovsanalyser och prioriteringar

Länsstyrelserna har genomfört regionala behovsanalyser genom kartläggningar över behov och tillgängliga insatser, Migrationsverkets statistik, pendlingsmöjligheter med kollektivtrafik samt Folkbildningsrådets uppgifter om folkbildningsinsatser för asylsökande i länen. I samband med nätverksträffar, projektbesök och uppföljningar inhämtar länsstyrelserna uppgifter direkt från anordnare som bedriver verksamhet med asylsökande samt ibland även direkt från målgruppen som deltar i insatserna. Behovsanalyserna är ett kontinuerligt och systematiskt arbete som till exempel ligger till grund för särskilda

regionala prioriteringar i samband med utlysning av medel och eventuella behov av omställning av verksamheten utifrån förändrade behov. Detta bedöms ge en solid grund för att uppnå en ändamålsenlig geografisk spridning av och tillgång till insatser.

Exempel på regionala prioriteringar som länsstyrelserna lyfter är:

- Samverkan mellan organisationer
- Jämställdhet och mänskliga rättigheter
- Hälsöfrämjande insatser
- Arbetsmarknadsinriktade/yrkesförberedande insatser
- Kunskaper om svenska samhället
- Barns rättigheter och föräldraskapsstöd

Främja jämställdhetsperspektiv i insatser

Merparten av länsstyrelserna informerar om jämställdhet och jämställdhetsintegrering vid utlysnings-/informationsmöten om statsbidraget. Flera länsstyrelser beskriver också att man genomför workshops och konferenser för att sprida goda exempel och praktiska verktyg för att arbeta med jämställdhetsintegrering, där har sakkunniga i jämställdhet på länsstyrelserna har bidragit med stödmaterial. Utöver jämställdhetsperspektivet så arbetar fler och fler länsstyrelser med att integrera ett rättighetsbaserat och socialt hållbart förhållningssätt till statsbidragen, med fokus på till exempel barns rättigheter och ett jämställt föräldraskap. Många av de projektfinansierade insatserna har tagit höjd för de strukturella hinder som kan motverka kvinnors deltagande genom att erbjuda barnpassning, mamma-barnverksamhet, samt en medveten schemaläggning som underlättar deltagande för föräldrar med barn i skolålder. För att främja ett jämställt deltagande mellan män och kvinnor i insatserna är den vanligaste strategin att rikta verksamheten till hela familjen, där även barn kan erbjudas aktiviteter eller barnpassning för att möjliggöra båda föräldrarnas delaktighet i insatserna. Frågor kring jämställdhet, barns rättigheter och föräldraskap i Sverige är även vanligt förekommande teman inom tidiga insatser för asylsökande med bäring på såväl samhällsinformation som hälsa.

Resultat avslutade, sökta och beviljade insatser 2020

Avslutade insatser under 2020

Under 2020 avslutades och slutrapporterades 388 insatser runt om i landet. Merparten av insatserna påbörjades under 2018 och 2019 medan ett fåtal både påbörjades och avslutats under 2020.

Länsstyrelserna bedömer att flertalet avslutade insatser har uppnått goda resultat och bidragit till en meningsfull tillvaro för deltagarna samt motverkat passivisering under asyltiden. Insatserna som avslutats har också underlättat kontakter med den svenska arbetsmarknaden och främjat en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd, bland annat genom studiebesök på arbetsplatser och genom kunskap om svensk arbetsmarknad. Insatserna har vidare även främjat språkinläringen och bidragit till ökad förståelse för det svenska samhället och föreningslivet samt gett ökade förutsättningar för att delta i fysisk aktivitet. Anordnare har bland annat återkopplat att flertalet asylsökande som deltagit i tidiga insatser och som beviljas ett uppehållstillstånd, visar på en snabbare språkprogression vid Svenska för invandrare (sfi)-studier.

Genom ökad kunskap om svenskt föreningsliv och demokratins utveckling stärks anknytningen till och förståelsen för det svenska samhället. För att möta den psykiska

ohälsan inom målgruppen har flera insatser inriktning på psykosocial hälsa, traumabearbetning och stressreducering, men även fysisk aktivitet och friluftsliv.

Majoriteten av de beviljade insatserna har bedrivits i kommuner med flest asylsökande och många av insatserna är breda och innefattar ett flertal inriktningar. I ett par län har särskilda satsningar genomförts på rustande insatser för den växande grupp som har ett avslagsbeslut och ska återvända till hemlandet.

Två nationella TIA-projekt avslutades och slutrapporterades under året. Det ena var RFSL:s projekt Empower som tagit fram informationsmaterial om asylsökande HBTQI-personers rättigheter i Sverige och livet under asylprocessen samt bedrivit stöd- och utbildningsinsatser för lokala Newcomers-grupper. Det andra projektet var NTF:s projekt Trafiksäkerhet för asylsökande som tagit fram ett målgruppsanpassat utbildningsmaterial om trafiksäkerhet för spridning till aktörer som bedriver insatser för målgruppen asylsökande.

Insatsernas inriktningar

Av de insatser som avslutades och slutrapporterades 2020 hade flest insatser, liksom föregående år, inriktning på att främja hälsa följt av kunskaper i svenska språket. Insatser med inriktning på hälsa innefattar såväl psykosocialt stöd som fysisk aktivitet och friluftsliv. Insatser som främjar kunskaper i svenska innefattar såväl kursverksamhet som studiecirklar och språkcaféer. Något färre var insatser som främjat kunskaper om svenska samhället och kunskaper om den svenska arbetsmarknaden. Insatser kan ha såväl primära som sekundära syften, vilket gör att en insats utöver primärt syfte kan ha flera inriktningar. Ofta inbegriper till exempel folkbildningens kurser och studiecirklar i svenska även kunskaper om det svenska samhället.

Sammanställning av inriktning (primärt syfte) på insatser som avslutats 2020.

Primärt syfte	Antal	Procent
Hälsa	125	40%
Kunskaper i svenska språket	112	36%
Kunskaper om svenska samhället	89	29%
Kunskaper om den svenska arbetsmarknaden	62	20%

Sammanställning av anordnare utifrån organisationstyper

Studieförbund och folkhögskolor liksom intresseorganisationer står för flertalet avslutade insatser under 2020. Detta överensstämmer med att studieförbund, folkhögskolor och intresseorganisationer i högre grad än andra organisationer beviljades medel 2019.

Anordnare avslutade insatser	Antal	Procent
Studieförbund/folkhögskolor	80	26%
Intresseorganisation ¹	80	26%
Övrig organisation/ideell förening	48	16%
Trossamfund/religiös organisation	48	16%
Kommun	24	8%
Idrottsförening	22	7%
Etnisk förening	4	1%

Insatser som beviljats medel 2020

Länsstyrelsen i Jönköpings län disponerade över totalt 67,4 miljoner kronor att fördela under 2020. Samtliga länsstyrelser utom Länsstyrelsen Stockholm fördelade medlen genom en utlysningssperiod under våren där merparten av länsstyrelserna angav sista ansökningsdatum 19 mars. Länsstyrelsen Stockholm genomförde även en utlysning under hösten 2020. Som skäl för gemensamma utlysningssperioder har varit att öka tydligheten gentemot sökande organisationer samt att underlätta för organisationer att kunna söka bidrag för länsöverskridande insatser/verksamheter.

Summa att fördela	67 400 000 kr
Sökt summa	174 063 315 kr
Sökkvot	2,58
Inkomna ansökningar	352
Antal sökande organisationer	322
Antal beviljade ansökningar	199

Statsbidraget var, liksom föregående år, översökt med en sökkvot på 2,58 och intresset för att söka bidraget var stort runt om i landet. 56,5 procent av ansökningarna beviljades vilket motsvarar 199 insatser i länen. Av dessa var tio länsöverskridande insatser, dvs. insatser som genomförs i flera län.

¹ Intresseorganisation är en organisation bildad för att tillvarata medlemmars intressen, för att främja ett visst perspektiv eller genomföra en viss åtgärd.

Värt att notera om tabellen nedan är att antalet inriktningar för verksamheten ej summerar till 199 insatser (och procentsatserna summerar inte till 100 procent), då en insats kan ha flera angivna syften. Till exempel kan insatser som syftar till att främja kunskaper i svenska språket även syfta till att främja kunskaper om svenska samhället.

Sammanställning insatsernas inriktning 2020

Primärt syfte	Antal	Procent
Hälsa	86	43%
Kunskaper i svenska språket	79	40%
Kunskaper om det svenska samhället	69	35%
Kunskaper om den svenska arbetsmarknaden	26	13%

Liksom tidigare år har flest sökta och beviljade insatser haft som primärt syfte att främja hälsa och att främja kunskaper i det svenska språket. Hälsa är ett brett begrepp som kan innefatta flera inriktningar av såväl social som psykisk och fysisk karaktär. En annan förklaring är att anordnare ofta möter och identifierar en utbredd psykiska ohälsa hos målgruppen. Verksamheter som ska främja hälsa är i många fall även verksamheter som faller in under andra syften och som i huvudsak syftar till att motverka passivisering under asyltiden. Att inriktningen för insatser som syftar till att främja kunskaper i svenska språket också är vanligt förekommande bör ses mot bakgrund mot att språket är en central del i all verksamhet för asylsökande, men även mot bakgrund att det är en hög andel studieförbund och folkhögskolor som söker medlen som komplement till Folkbildningsrådets medel för Svenska från dag 1 och Vardagssvenska för att kunna tillgodose ytterligare behov av insatser utöver vad dessa medel täcker.

Sammanställning anordnare (huvudsökande) som beviljats medel 2020

Anordnare beviljade insatser 2020	Antal	Procent
Studieförbund/folkhögskolor	58	29%
Intresseorganisation ²	45	23%
Övrig organisation/ideell förening	44	22%
Trossamfund/religiös organisation	26	13%
Idrottsförening	15	8%
Kommun	8	4%
Etnisk förening	2	1%

² Intresseorganisation är en organisation bildad för att tillvarata medlemmars intressen, för att främja ett visst perspektiv eller genomföra en viss åtgärd.

Studieförbund, folkhögskolor och intresseorganisationer var de organisationstyper som i störst utsträckning beviljades medel under 2020, vars andel av beviljade insatser ligger relativt konstant jämfört med tidigare år. Andelen beviljade insatser där kommuner är huvudsökande halverades jämfört med tidigare år.

Länsstyrelsernas bedömning avseende insatser beviljade under 2020

Söktrycket på årets medel var fortsatt högt och länsstyrelserna bedömer att det finns ett starkt engagemang från civilsamhället kring dessa insatser. Noterbart är att det finns ett fortsatt svagt intresse från kommunerna att söka statsbidraget och att kommunernas engagemang har minskat ytterligare i takt med att målgruppen minskat, vilket är särskilt märkbart i de län där det skett en drastisk minskning till följd av att Migrationsverket avvecklat verksamhet. Länsstyrelserna uppger att den geografiska spridningen i många fall speglar antalet asylsökande i kommunerna samt att flest insatser centreras till de orter och kommuner med flest asylsökande. Det finns också en ambition hos länsstyrelserna att i de fall som insatser inte finns på den egna orten så ska asylsökande ha tillgång till aktiviteter inom ett rimligt pendlingsavstånd. Sammantaget är länsstyrelsernas bedömning att beviljade insatser under 2020 bidragit till en ändamålsenlig spridning av och tillgång till insatser.

Framgångsfaktorer och utvecklingsområden

Identifierade framgångsfaktorer

Samarbete och proaktivt omställningsarbete

Den regionala och lokala strukturen för samordning av tidiga insatser som byggts upp under åren har bidragit till att underlätta omställning utifrån nya förutsättningar. En viktig framgångsfaktor för omställning av verksamheten under pandemin har varit ett ökat samarbete mellan aktörer där olika anordnare stöttat varandra med lokaler, rekrytering av deltagare samt utbyte av kunskap och erfarenhet kring digitala omställningar och fysiska anpassningar. Länsstyrelsernas täta kontakter med verksamheterna kring anpassningar, revideringar av projektplaner och godkännande av uppehåll eller förlängningar av projekt bedöms också utgöra en framgångsfaktor i sammanhanget. Länsstyrelserna har agerat proaktivt gentemot anordnare när det gäller rekommendationer och anpassningar utifrån ansatsen ”ställ inte in, om möjligt ställ om” genom att uppmana aktörer att, när det är möjligt, använda sig av digitala plattformar för att bedriva verksamheten. Vidare har länsstyrelserna låtit verksamheterna själva bedöma vilka förändringar som är nödvändiga att genomföra med hänsyn till rådande situation och haft en flexibel hållning kring förändringar i projektbudget och projektplaner.

Jämställdhetsfokus

Att erbjuda aktiviteter för hela familjen samt att även erbjuda digital verksamhet bedöms vara viktiga strategier för att fler kvinnor ska kunna delta i aktiviteterna. Förutsättningarna för kvinnor och mäns deltagande i insatserna har förändrats under året då nya möjligheter i form av digitalt deltagande från hemmet har visat vissa tecken på att underlätta kvinnors deltagande. Det har också framkommit att flertalet insatser har implementerat ett växelvis deltagande där kvinnor och män varvar mellan för- och eftermiddag för att möjliggöra ett deltagande för båda föräldrarna.

Myndigheters lokala och regionala närvaro

Samverkan är nyckeln för arbetet med tidiga insatser för asylsökande. Uppdraget spänner över flera sektorer och olika myndighetsuppdrag. För att ge asylsökande en god tillgång till insatser krävs en fungerande, ändamålsenlig samverkan mellan aktörer och en samsyn i aktörskedjan. Myndigheternas

lokala och regionala närvaro avseende samverkan och tillgänglighet för asylsökande och anordnare är av stor vikt i arbetet.

Identifierade utvecklingsområden

En likvärdig och effektiv struktur för informationsinsatser

Ett identifierat utvecklingsområde är att utveckla en likvärdig och effektiv struktur för att informera målgruppen om tidiga insatser. Detta förutsätter en god samverkan mellan länsstyrelserna och Migrationsverket i län och regioner samt en samsyn kring hur information bäst kommer målgruppen tillgodo. Ett viktigt verktyg för informationsarbetet är kalenderfunktionen Aktiviteter i Sverige på informationsverige.se. En del arbete återstår hos länsstyrelserna i marknadsföring gentemot anordnare av verksamhet för att öka användandegraden för fler sökbara aktiviteter. Länsstyrelserna ser också en möjlighet i att Migrationsverket prioriterar att lämna information om tidiga insatser inom ramen för det nya uppdraget om obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande.

Deltagande på lika villkor

För att säkerställa lika möjligheter för målgruppen att kunna delta i insatser ser länsstyrelserna ett behov av att riktlinjer och rutiner kring ersättningar för resor och mobildata anpassas till att omfatta hela målgruppen oavsett processtatus. Länsstyrelsernas bedömning är att detta bör kunna motiveras utifrån att deltagande i tidiga insatser ger asylsökande tillgång till information, kunskap och färdigheter som är nödvändig för att kunna orientera sig i samhället och en viktig förutsättning för att få en bra tillvaro under asyltiden oavsett om man får stanna i Sverige eller ej. Dessutom kan deltagande i insatser vara rustande för individen och underlätta ett eventuellt återvändande.

Den röda tråden i etableringskedjan

Genom att förstärka den röda tråden i sammanhängande arbete mellan Migrationsverkets initiala insatser avseende samhällsintroduktion för asylsökande, tidiga insatser under asyltiden och kommunala etableringsinsatser som sfi och samhällsorientering kan möjligheten till en snabbare etablering uppnås. Ett tydligare samspel mellan dessa insatser kan bidra till en ökad känsla av sammanhang för individen och till en tydligare progression i etableringskedjan på vägen mot arbete eller vidare studier.

Samlad bedömning av länsstyrelsernas insatser och resultat

Den samlade bedömningen av länsstyrelsernas insatser och resultat är att det finns en god kapacitet i länen för att möta asylsökandes behov av insatser under asyltiden. Länsstyrelserna bedömer att det finns ett fortsatt starkt engagemang från civilsamhället kring dessa insatser och en flexibilitet för snabb anpassning och omställning av arbetet utifrån förändrade förutsättning. En viktig förutsättning för att bibehålla kapaciteten och engagemanget kring insatser är dock att det finns erforderliga resurser för att bistå arbetet i form av tillgängliga statsbidrag även framöver. Länsstyrelsernas samordnande roll i länen har också en avgörande betydelse för att säkerställa en ändamålsenlig geografisk spridning av och tillgång till insatser som motsvarar behov i länen. Kritiska faktorer för arbetet är dock i vilken utsträckning samarbetet i aktörskedjan mellan myndigheter och organisationer kan bibehållas, då myndigheternas tillgänglighet i den regionala samverkan är av största vikt för en effektiv organisering och genomförande av verksamheten.

En viktig lärdom under året har varit vikten av att länsstyrelserna och anordnare av verksamheten är flexibla för att snabbt kunna ställa om när behov och förutsättningar förändras. Omställningen av

verksamheten med hänsyn till pandemin har utvecklat kunskapen kring att ordna digitala workshops, nätverksträffar och andra mötesformer som med stor sannolikhet komma att leva kvar även efter pandemin. Mycket talar för att digitala möten även framledes kommer vara ett värdefullt komplement till att mötas fysiskt. Detta kan komma att innebära mer flexibla mötesformer både mellan aktörer och för deltagare framöver vilket kan medföra att ännu fler ges möjlighet att delta i verksamheten utifrån sina behov och förutsättningar och på sätt öka tillgängligheten.

Fler asylsökande behöver få möjlighet att delta i tidiga insatser där såväl informationsinsatserna som möjligheterna till ersättningar för resor och mobildata behöver utvecklas och breddas. Länsstyrelserna för en fortsatt dialog med Migrationsverket och övriga berörda aktörer både på nationell och regional nivå för att anpassa verksamheten utifrån rådande situation och förutsättningar för att säkerställa en god tillgång till insatser i länen.

Slutligen bedömer Länsstyrelsen att arbetet med tidiga insatser bidrar till att stärka kapaciteten och beredskapen för mottagandet av asylsökande och nyanlända i länen som helhet genom att verka förberedande och främjande för asylsökandes möjligheter till en framtida etablering i Sverige samt genom att skapa en meningsfull väntan under asyltiden som motverkar passivisering och ohälsa.

Avslutande kommentarer

Andelen asylsökande som får avslag på sin ansökan har ökat och det finns därmed ett stort behov av att också stödja och förbereda migranterna på ett återvändande till hemlandet. Det kan innebära allt från utbildningar i hållbarhet, demokrati och jämställdhet eller kortare yrkesutbildningar och hjälp att ta kontakt med nätverk och organisationer i hemlandet som kan underlätta ett återvändande.

Möjligheten att erbjuda insatser för denna målgrupp skulle kunna minska oron hos de asylsökande samt underlätta och förbereda den enskilde för ett eventuellt återvändande. Länsstyrelsens bedömning är att de förordningar som reglerar uppdragen avseende tidiga insatser för asylsökande idag saknar stöd för att förbereda ett återvändande. Det finns dock en möjlighet att ge stöd till verksamhet som erbjuder generella insatser inom till exempel hälsoområdet eller yrkesförberedande insatser som kan vara befämjande för individen oavsett om individen får stanna i Sverige eller inte. Om deltagande i yrkesinriktade aktiviteter skulle främja deras självförsörjning vid ett återvändande och även vid ett tillstånd, skulle detta kunna användas till en positiv utveckling i stort.

Det är dock fortsatt en utmaning för verksamheterna att samtidigt möta individers behov av att förbereda en etablering i Sverige och att förbereda individer inför ett återvändande. Länsstyrelsens bedömning är att stödinsatserna skulle bli mer ändamålsenliga genom ett etableringsfrämjande spår och ett återvändandespår i de tidiga insatserna.

Flera länsstyrelser har effektiviserat arbetet med statsbidraget genom intern samordning av handläggningen av de tre olika typer av medel för integrationsfrämjande insatser som länsstyrelserna handlägger; TIA-bidraget, §37- och §37a-medlen. Medlens effekter skulle kunna utvecklas, dels för att skapa en röd tråd i mottagandet från asyltid till etablering, dels för att definierade målgrupper för statsbidragen minskar. Länsstyrelsens bedömning är att det bör undersökas om det vore mer ändamålsenligt med en sammanslagning av TIA-bidraget, §37- och §37a-medlen till ett samlat statsbidrag, än nuvarande system med tre separata bidragsformer.

Rapporten har författats av Mats Brandström Länsstyrelsen Skåne. Ärendet har beslutats av Tf. Länsråd Eva Brynolf efter föredragning av integrationsutvecklare Lennart Jönsson.

Eva Brynolf

Tf. Länsråd, Länsstyrelsen i Kalmar län

Ärendet har beslutats digitalt och saknar därför underskrift.

Bilagor

1. Rapport Länsstyrelsen Blekinge
2. Rapport Länsstyrelsen Dalarna
3. Rapport Länsstyrelsen Gotland
4. Rapport Länsstyrelsen Gävleborg
5. Rapport Länsstyrelsen Halland
6. Rapport Länsstyrelsen Jämtland
7. Rapport Länsstyrelsen Jönköping
8. Rapport Länsstyrelsen Kalmar
9. Rapport Länsstyrelsen Kronoberg
10. Rapport Länsstyrelsen Norrbotten
11. Rapport Länsstyrelsen Skåne
12. Rapport Länsstyrelsen Stockholm
13. Rapport Länsstyrelsen Södermanland
14. Rapport Länsstyrelsen Uppsala
15. Rapport Länsstyrelsen Värmland
16. Rapport Länsstyrelsen Västerbotten
17. Rapport Länsstyrelsen Västernorrland
18. Rapport Länsstyrelsen Västmanland
19. Rapport Länsstyrelsen Västra Götaland
20. Rapport Länsstyrelsen Örebro
21. Rapport Länsstyrelsen Östergötland

Länsstyrelsen
Kalmar län

391 86 Kalmar
010-223 00 00
kalmar@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsens.se/kalmar